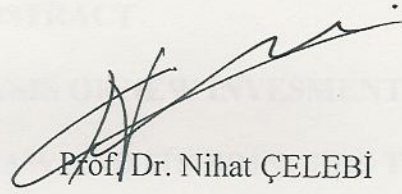

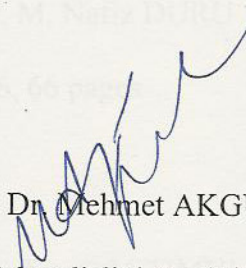
Fen Bilimleri Enstitüsü' nün Onayı

Prof. Dr. Nihat ÇELEBİ

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesinde bir tez olarak gerekli çalışmaları yerine getirdiğini onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKGÜL

Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı Başkan V.

Okuduğumuz bu tezin Yüksek Lisans derecesinde bir tez olarak onaylanması düşüncemize göre, amaç ve kalite olarak tamamen uygundur.

Prof. Dr. M. Nafiz DURU

Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri

1-Prof. Dr. M. Nafiz DURU

2- Prof. Dr. Ali KARACA

3- Yrd.Doç.Dr. Derya SEVİM KORKUT

1. GİRİŞ

Bu tez konusunun seçiminde etkili olan durumları şu şekilde sıralayabiliriz.

- Düzce ilinin yaşadığı 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Düzce Depremleri sonrasında hem sosyal hem de sanayisel hayatta görülen kötü etkilerin uzun sürmüş olması
- Uygulamaya alınan 5084 sayılı teşvik yasasının Cumhuriyet tarihimiz boyunca uygulanan diğer teşvik yasalarından ayrılan önemli farklarının olması

Düzce Türkiye Cumhuriyetimizin seksen birinci ve aynı zamanda son ilidir. Yıllarca Bolu'dan ayrılması gündeme gelen il 12 Kasım 1999 Düzce Depremi sonrası alınan Bakanlar Kurulu kararı ile il statüsüne kavuşmuştur. Deprem sonrası dönemde çok zor günler geçiren il yeni yeni toparlanmaya başlamıştır.

Yasa uygulamaya alınmadan önce Düzce sanayisi çok düşük bir kapasitede çalışmaktaydı.Yasanın uygulamaya alındığı 2004 yılı öncesinde ve yasa uygulamaya alındıktan sonra il sanayisini gösteren rakamlar gelecek bölümlerde daha detaylı anlatılacaktır.

Tezde incelenen bir diğer bölüm ise ülkemizde uygulanmış daha önceki teşvik yasalarının kapsamı ve ne gibi amaçlara hizmet ettikleridir. Bu yasaların yürürlükte olan teşvik yasasından ayrılan özellikleri, bu yasanın yatırımcılara ve illere ne gibi yararlar getireceği de bu bölümde incelenmeye çalışılmıştır.

Bu farklar ortaya konduktan sonra incelememiz Düzce ili üzerinde yoğunlaşmış ve yasanın Düzce ili sanayisine ne gibi artıları ve eksileri beraberinde getirdiği araştırılmıştır. Bu durumlar araştırılırken, Düzce ilinin sanayisel gelişiminin çevresel faktörleri ne şekilde etkileyeceği de irdelenmiştir.

Bu çalışmalar sırasında literatür çalışmaları yapılmış, saha çalışmalarında çeşitli kurumlar ve kişilerle birebir görüşülerek değerlendirmelerin daha sağlıklı sonuçlara kavuşması sağlanmıştır. Ancak yasanın uygulamaya girmesinin üzerinden az bir zamanın geçmiş olması, sonuçların net olarak ortaya çıkmasını engellemiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Düzce İli Hakkında Genel Bilgiler

Harita 1. Düzce İl Haritası

1913 yılında Bolu'nun il olması ile Bolu'ya bağlanan ilçeler arasında yer alan Düzce 12 Kasım 1999'da gerçekleşen büyük depremden hemen sonra, 9.12.1999 tarih ve 23901 sayılı resmi gazete'de yayımlanan 584 sayılı "Bir İl ve İki İlçe Kurulması" hakkındaki kanun hükmündeki kararname ile Bolu ilinden ayrılarak İl olmuştur. 13.01.2000 tarihinden itibaren ise tam anlamıyla Bolu ilinden ayrılarak Düzce ili olarak yönetilmeye başlanmıştır.

Düzce ili Merkez ilçesi ile birlikte sekiz ilçeden oluşmaktadır. Bunlar Cumayeri, Akçakoca, .Yığılca, Kaynaşlı, Gümüşova, Göllyaka, Çilimli ve Merkez ilçeleridir. İl Ankara ve İstanbul' un ortasında yer almaktadır.

2.2 Coğrafi Konum ve Yapı

Düzce ili Bolu ilinin topraklarının batı ve kuzeyinde, Sakarya ilinin doğusunda ve Zonguldak ilinin güneybatısında yer alır.¹ Kuzeyinde Karadeniz ile sınırlıdır.² Çok önemli bir yol üzerinde kavşak noktasıdır. İstanbul Ankara arasında yer alan D-100 otoyolu il merkezinden geçmektedir. D-100 karayolu ilin Akçakoca ilçesinden ayrılarak Zonguldak iline bağlanır. Tem otobanı ise ilin kenarından geçer.

İl toprakları tarıma çok uygundur. Ancak sanayi kuruluşları ve konutların büyük bölümü uygun tarım arazilerinin üzerinde kurulmuştur. Bu nedenle ilde tarım yeteri kadar gelişmemiştir. İlin çevresinde kalkersiz kahverengi orman toprakları bulunmaktadır. İl ormanları özellikle geçmiş yıllarda bilinçsizce tahrip edilmiştir.

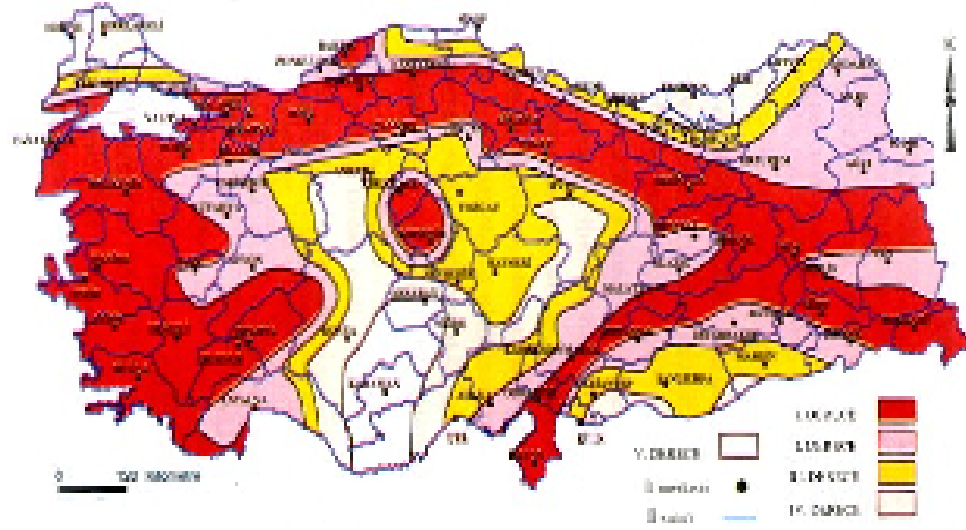
2.3 17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999 Depremlerinin Düzce İline Etkileri

Birinci derece deprem kuşağında yer alan Düzce, alüvyal zeminli ovada plansız ve çarpık yapılaşmanın sonucu olarak 17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım depremlerinde büyük ölçüde yıkılmıştır.³

¹ Düzce ili valiliği resmi internet sitesi

² Adı geçen eser (A.G.E)

³ Düzce il gelişim planı

Harita 2. Türkiye Deprem Kuşakları Haritası

Bu iki deprem felaketi, toplam 980 can kaybına neden olmuştur.⁴ 16.666 konut ve 3.837 iş yeri ağır hasar almış veya yıkılmıştır.⁵ Bu rakamlar toplam konut ve iş yerlerine oranlandığında konutların %81'i, işyerlerinin ise %87'sinin hasar gördüğü gerçeği ortaya çıkmaktadır.

⁴ A.g.e

⁵ A.g.e

Çizelge 1: 1999 Depremleri Sonrası Düzce Bina Hasarları (Düzce İl Gelişim Planı)

	Ağır-Yıkık		Orta Hasarlı		Az Hasarlı	
	Konut	İşyeri	Konut	İşyeri	Konut	İşyeri
Merkez ve Köyler	12.562	3.055	7.897	2.136	8.237	1.219
İlçeler	4.104	782	3.071	437	4.833	387
Toplam	16.666	3.837	10.968	2.573	13.070	1.606

Depremler sonrası ilde altyapı, barınma, sosyal faaliyet, sağlık hizmeti ve eğitim gibi ana konularda ciddi sıkıntılar ve kesintiler ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar ödenek eksikliği, şehir planlarının yeniden oluşturulması ve benzeri nedenlerden dolayı ancak yeni yeni çözüm aşamasına gelmiştir.

3. BULGULAR

3.1 Düzce Sanayisinin Gelişimi

Orman alanlarının il genelinde önemli bir alan kaplıyor olması Orman Ürünleri Sanayisinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Ancak bu durum diğer sanayi kollarının gelişmesini ve ilin güçlü bir sanayi yapısına kavuşmasını sağlayamamıştır.

İlin en eski sanayi sitesi 1975 yılında kurulan Akçakoca Küçük Sanayi Sitesidir. 1990 yılında Sanayi Bakanlığı tarafından kredi kapsamına alınmasıyla birlikte 50 adet işyeri yapılmış ve 1992 yılında yatırımı tamamlanarak faaliyete geçmiştir. Şuanda % 87 gibi bir doluluk oranıyla çalışmaktadır (2006).

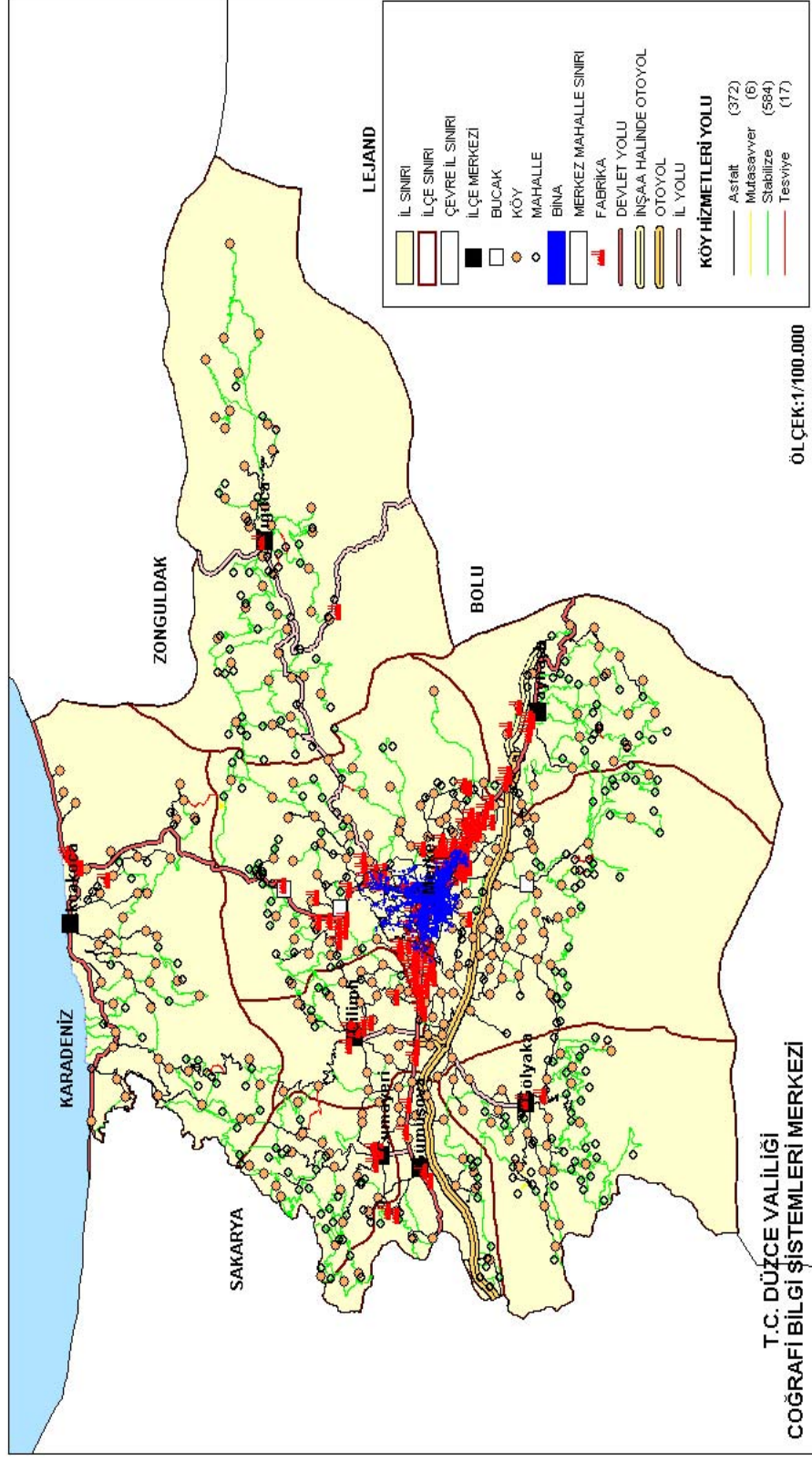
Benzer uygulamalar ilin değişik bölgelerinde yapılmaya çalışılmış ancak istenilen sonuçlar elde edilememiştir.

İster küçük isterse büyük sanayi kuruluşları olsun tesisleşmede ve teknoloji seçimlerinde ağırlıklı olarak kendi birikim ve deneyimlerinden yararlanmışlardır. Ancak sanayi kuruluşunun yatırım maliyeti büyüdükçe dışarıdan yardım alma oranı artış göstermektedir.

3.2 İldeki Mevcut Sanayi Durumu

Düzce yaşadığı iki büyük deprem sonucunda her alanda bir duraklama içerisine girmiştir. Ancak depremlerden bu yana geçen yaklaşık yedi sene içerisinde il olmasının da etkisiyle toparlanmalar görülmektedir.

Sanayi kuruluşları Düzce topraklarında dağınık bir halde bulunmaktadır. Çeşitli ilçelerde ve Düzce Merkez İlçesinde birçok değişik sanayi kolunda çalışmakta olan sanayi kuruluşu vardır. Bunun yanında Merkez ilçe başta olmak üzere Akçakoca, Gölyaka, Kaynaşlı ve Yığılca’ da küçük sanayi siteleri bulunmaktadır. Ancak bunların bir kısmı inşaat halinde, bir kısmı da depremde hasar gördüğü için çalışmamaktadır. İl içerisinde bulunan küçük sanayi sitelerinden en fazla doluluk oranına sahip olan ve çalışır halde bulunan Akçakoca Küçük Sanayi Sitesidir. Yapımına 1975 yılında başlanan sanayi sitesi 1992 yılında tamamlanabilmiştir.Yapılan 115 işyerinden 100 tanesi çalışır halde bulunmaktadır. Bu küçük sanayi sitesinin doluluk oranı % 87’dir. Kaynaşlı Sanayi Sitesi depremlerde % 90 oranında hasar görmüş ve bugün çok düşük bir kapasiteyle çalışmasına devam etmektedir. Düzce Merkez Küçük Sanayi Sitesinin yapımına ise 1984 yılında başlanmış olmasına rağmen inşaat hala bitirilememiştir. Benzer bir küçük sanayi sitesi de Gölyaka’ da bulunmaktadır. Bu sitenin de kapasite doluluk oranı % 50’ nin biraz üzerindedir.

Harita 3. Düzce İli Sanayi Kuruluşları ve Konutların Dağılımı

3.3 Sanayinin İl İstihdamına Katkıları

Türkiye İş Kurumu Düzce İl Müdürlüğü' nün her yıl düzenlediği İl İstihdam Raporları doğrultusunda il sanayisinin istihdama katkıları şu şekilde belirtilmektedir.

Düzce sanayisinin en önemli kolunu orman ürünleri sanayisi oluşturmaktadır. Düzce'de üretilen orman ürünleri Türkiye genelindeki üretimin % 14' ünü oluşturmaktadır. Düzce'de çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımı ve Düzce İlinde sanayi ve hizmet sektörlerinde istihdam edilen çalışan sayısı çizelge 2 ve çizelge 3'de gösterilmiştir.

Çizelge 2: Düzce' de Çalışan Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı 2004 (Türkiye İş Kurumu Düzce İl Müdürlüğü)

Tarım	% 21,0
Perakende Ticaret	% 11,3
İnşaat	% 7,4
Hizmet ve Ticaret	% 6,4
Küçük Sanayi	% 5,9
Ulaşım	% 4,6
Ağaç İmalat	% 4,6
Dokuma Sanayi	% 4,1
Kimya Sanayi	% 4,1
Makine İmalatı	% 3,3
Toplam	% 72,7
Diğer	% 27,3

Çizelge 3: Üç Sektördeki Çalışanların Toplam Ve Kadın Erkek Durumu 2004

(Düzce İl Gelişim Planı)

SEKTÖR	İŞYERİ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Tarım	Kamu	115	23	138
Tarım	Özel	378	340	718
Sanayi	Kamu	70	3	73
Sanayi	Özel	8739	3117	11856
Hizmet	Kamu	1256	168	1424
Hizmet	Özel	2415	688	3103
Toplam		12973	4339	17312

Türkiye İş Kurumu Düzce İl Müdürlüğü 2004 yılı istihdam raporuna göre 2004 yılında yürürlüğe giren Teşvik Kanunu ile toplumun önümüzdeki yıllara bakışındaki umut artış göstermiştir. 1. Organize Sanayi Bölgesi 'nin tamamen dolması ve karşılaşılan yoğun istek nedeniyle 2. Organize Sanayi Bölgesi oluşumuna gidilmiştir. İş Müdürlüğünün öngörülerini doğrultusunda gelecek yılların işsizlik sayısı bakımından daha iyi olacağı sonucuna varılmaktadır. Ancak ilin hem Ankara hem de İstanbul gibi iki büyük şehrin ortasında bulunması ve iş imkanlarının artmasıyla beraber Düzce'nin yoğun göç alması yüksek beklentidir. Bu durumda yerli halk için işsizlik oranı yeniden yükselebilir.

3.4 Sanayiinin İl Çevre Sorunlarına Etkileri

Ülkemizin her bölgesinde sanayi kuruluşlarının yanlış yer seçimlerinden ve arıtma tesislerinin bulunmamasından dolayı birçok çevre sorunu yaşanmaktadır. Sanayi kuruluşlarının büyük bir bölümü yer seçiminde sadece şirket çıkarlarını göz önünde bulundurmaktadırlar. Yanlış bölgelerde yanlış sanayi kuruluşlarının seçilmesi, atıkların düzgün ve sağlıklı bir şekilde depolanmaması gibi etkenler bölgesel kirlenmelere ve büyük çevre sorunlarına yol açmaktadır.

Düzce'nin çok verimli tarım toprakları ve sulak alanlar üzerinde kurulmuş olması verimli ormanlara sahip olması ilin sanayileşme sürecinin çok dikkatli ve iyi tasarlanmış bir plan doğrultusunda yapılmasını gerektirmektedir. Ancak günümüze kadar gelen sanayileşme sürecinde bu etkenler ülkemizin diğer bölgelerinde olduğu gibi Düzce'de de göz ardı edilmiştir. Verimli tarım toprakları üzerine yerleşim birimleri ve sanayi kuruluşları düzensiz ve plansız bir şekilde konuşlandırılmıştır. Bu durum beraberinde bir çok çevre sorununu da getirmiştir. Kamu tarafından belirlenen Düzce Merkez Küçük Sanayi Sitesi'nin yapılmakta olduğu yer Melen Çay'ının yanıdır. İlerleyen yıllarda sanayi sitesinin çalışmaya başlamasıyla Melen Çay'ının yoğun yağış nedeniyle taşması sonucu birçok işyeri sular altında kalacaktır. Öte yandan sanayi sitesi içerisindeki işletmelerin kirli sıvı ve katı atıklarının çaya karışmasıyla önemli bir su yolu daha kirlenmiş olacaktır.

Sanayiinin il evre sorunlarına etkileri dört ana başlık altında incelenebilir.

Bunlar ;

- 1.İl hava kirliliğine sanayinin etkileri
- 2.İl su kirliliğine sanayinin etkileri
- 3.İl toprak kirliliğine sanayinin etkileri
- 4.İl gürültü kirliliğine sanayinin etkileri

3.4.1 İl Hava Kirliliğine Sanayiinin Etkileri

İldeki sanayi işletmelerinin yer seçimlerinin yanlış olması yüzünden Merkez İlçe başta olmak üzere bütün ilçelerinde hava kirliliği gözlemlenmektedir.

Sıcaklığın arttığı zamanlarda kirlilikte azalma, sıcaklığın azaldığı zamanlarda ise kirlilikte artış görölmektedir. Sıcaklığın arttığı günlerde yeterli rüzgar olmadığı için kirlilik de artmaktadır.

arpık kentleşme ve sanayileşme, hakim rüzgar yönünün göz önünde bulundurulmaması, kalitesiz yakıt kullanımı, yakma tekniğinin tam olarak bilinmemesi ve trafik yoğunluğu gibi faktörler Düzce ilinin hava kirliliğinin çok yüksek değere ulaşmasında etken faktörlerdir.

Akçakoca ilçesinin hava kirliliği bakımından daha iyi olma nedeni; nüfusun azlığı, sanayi kuruluşlarının az sayıda oluşu, deniz kıyısında bulunması, iklim özellikleri ve topoğrafik yapısındanadır.

Düzce ovasının çevresinin dağlarla çevrili olması, iklim özelliğinin nemli oluşu, rüzgarın hızının düşük olması, yağış miktarının ise fazla oluşu hava kirliliğini arttıran etkenlerdir. Ovanın ortasından geçen TEM otobanı ve şehrin içinden geçen D-100 karayolu yurt içi ve yurt dışı kara taşımacılığının en can alıcı noktalarından biridir. Bu yollardan günde ortalama 25 ile 30 bin aracın geçtiği belirlenmiştir.⁶

Yapılan çalışmalarla Düzce Merkez İlçede doğalgaz kullanımı başlamıştır. Ancak sadece doğalgaz kullanımı Düzce gibi kritik bir yerleşim birimi için yeterli değildir.

Sonuç olarak Düzce içerisinde oluşacak hava kirliliğini önlemek ya da en alt düzeyde tutabilmek için; düzenli olarak yapılacak ölçümlerle hava kirliliği izlenmeli, yeni yapılacak fabrikaların ve konutların yukarıda saydığımız kriterleri göz önünde bulundurarak kurulmasına özen gösterilmelidir.

3.4.2 İl Su Kirliliğine Sanayinin Etkileri

Düzce ilinin içme suyu ihtiyacı ova içerisinde bulunan 10 adet artezyen kuyusundan sağlanmaktadır.⁷ Düzce'nin yeterli su kaynakları ilerleyen yıllarda istemi karşılayamayacaktır. Uğur Suyuna yapılması planlanan barajla içme suyunun akarsudan sağlanması hedeflenmektedir.

Burada 1. Organize Sanayi Bölgesi'nin yer seçimi kriterlerinde Düzce'nin gelecek yıllardaki su ihtiyacının göz önünde bulundurulmadığı gerçeği ortaya

⁶ Düzce İl Gelişim Planı

⁷ A.G.E

çıkılmaktadır. Ayrıca henüz arıtma tesisi inşaatı yapılmadığı için işletmeler çalışmaya başladığında istenmeyen su kirliliğine yol açmaları kaçınılmazdır. Sanayi tesislerinden, herhangi bir arıtma işlemi yapılmadan Uğur Suyuna bırakılacak sanayi atık suları bırakıldığı kaynaklarda ağır metallerin ve kirleticilerin konsantrasyonunun artmasına neden olacaktır.

Melen Havzasındaki kirliliğin ana nedenleri arasında sürekli olarak yapılan kanalizasyon boşaltmaları, endüstriyel tesislerden aralıklarla bırakılan atık su ve tarımsal atıklar bulunmaktadır.

Şehrin ortasından geçmekte olan Asar Suyu havzada bulunan en kirli yüzey suyudur. Mevcut sanayinin %80' i Asar Suyu çevresinde bulunmaktadır. Hiçbir arıtma işlemi yapmadan bu tesisler atık sularını Asar Suyuna vermektedirler.

Deniz suyu ile ilgili ise Akçakoca Belediyesi ve İlçe Kaymakamlığı tarafından sürekli incelemeler yapılmaktadır. Halen ilçede üç mavi bayraklı plaj bulunmakta ve bu sayının artması için çalışmalar devam etmektedir.

Sonuç olarak sanayi kuruluşlarının Düzce su kaynaklarının bulunduğu yerlerde değil de su kaynaklarından uzakta yapılaşmasının sağlanması gerekmektedir. Çünkü ülkemizin en büyük şehri olan İstanbul'un ilerleyen yıllarda su sıkıntısı çekmesi göz önünde bulundurularak Devlet Su İşleri tarafından hazırlanan telafi planlarında Düzce su kaynaklarından da yararlanılması gündemdedir.

3.4.3 İl Toprak Kirliliğine Sanayinin Etkileri

Düzce ovası taban su seviyesinin yüksek olması ve akarsu çevreleri dışında kalan alanların 1. yetenek aluviyal topraklardan oluşması bakımından tarım açısından çok verimlidir.

Genel olarak sulu tarım arazilerinden oluşan ova, günümüzde ulaşım ağlarının ovanın ortasından geçmesi ve inşaat kolaylığı sağlanmasından dolayı yerleşimler ve sanayi kuruluşları tarafından işgal edilmiştir.⁸

Bugüne kadar Devlet Su İşleri tarafından ova merkezinin sulanması ve tarım yapılması ile ilgili olarak yapılan yatırımlar ova merkezinin yerleşim ve sanayiye açılmış olması nedeniyle boşa gitmiştir.

Ülkemiz genelinde ve Düzce ilinde sanayi tesislerinin kuruluş yerleri seçilirken ekolojik veriler yerine genel olarak parasal kaygılar kullanıldığı için sanayi kuruluşları genel olarak uygun kuruluş yerlerinde kurulmamıştır.

3.4.4 İl Gürültü Kirliliğine Sanayinin Etkileri

Gürültü kirliliği gelişmekte olan her bölge için önemli bir sorundur. Bölgeler genişlemeye başladıklarında daha önceleri yerleşim yerleri dışında kalan fabrikalar genişleme ile birlikte yerleşim alanları içinde kalmaktadırlar.

⁸ Düzce İl Gelişim Planı

Bu durum insanların psikolojilerini ve fizyolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle gürültünün süreklilik kazanması insanlar üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Gürültünün seviyesini ölçmede, ölçme birimi olarak desibel (dBA) kullanılmaktadır. 45 dBA üzerindeki gürültüler kademeli olarak insanlarda değişen olumsuz psikolojik etkiler yaratmaktadır. 90 dBA üzerindeki gürültülerde insanlarda kalıcı işitme sorunları görülmektedir.

İl Sağlık Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmalarda D-100 karayolu çevresindeki gürültü kirliliğinin 70-80 dBA olarak bulunması kaygı vericidir. İlin sanayileşmesinin ilerlemesi bölgede oluşacak trafiğin zamanla daha da artmasına neden olacaktır. Organize Sanayi Bölgesi'nin TEM otobanına doğrudan bağlantısının olmayışı buradan yapılacak taşımacılığın uluslar arası yola bağlanabilmesi için şehir merkezinin kullanımını zorunlu hale getirmektedir. İlerleyen zaman içerisinde Düzce ili gürültü kirliliğini direkt olarak sanayi tesislerinden almasa bile dolaylı olarak sanayi tesislerinden dolayı artış göstereceğini söylemek mümkündür.

3.5 Sanayi Tesislerinden Kaynaklanan Atıkların Çevreye Etkileri

Düzce ilinde katı atık toplama ve depolama alanlarının tümü gelişigüzel dağınık bir halde bulunmaktadır. Toplama yerlerinin çoğu yerleşim yerlerinden olmaları gereken uzaklıktan daha yakında bulunmaktadır.

Sanayi kuruluşları ile ilgili yapılmış bir tehlikeli atık envanteri bulunmamaktadır.

Sadece iki fabrikanın tehlikeli atık ürettiği ve bu atıkları kendi fabrika sahaları içerisinde düzenli olarak depoladıkları bilinmektedir.

3.6 Teşvik Yasası

3.6.1 Ülkemizde Uygulanan Teşvik Yasalarına Genel Bakış

Ülkemizde uygulanan teşvik politikaları Cumhuriyetimizin ilk yıllarına kadar gider. Bu uygulamaların temelini Osmanlı İmparatorluğu zamanında çıkarılmış olan “ Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkati ” oluşturmaktadır. 1913 yılında kabul edilen bu kanun 1923 yılında İzmir’de yapılan 1.İktisat Kongresinde günün koşullarına uygun hale getirilmiş ve süresi yirmi beş yıl uzatılmıştır. Bu yasayla, özel sektöre çok geniş ve önemli teşvikler verilmiştir. Ancak 1927 yılında dünyada yaşanan ekonomik buhran ve sonrasında görülen İkinci Dünya Savaşı bu yasanın tam ve sorunsuz uygulanması fırsatını vermemiştir. Bu dönemler içerisinde devletin sanayiimizin gelişmesi için doğrudan etkileri olmuştur. 1930 yılında İkinci Sanayi Kongresi düzenlenmiş ve 1933-1938 yılları arasında sanayiinin gelişebilmesi için Birinci Sanayi Planı hazırlanmıştır.

Teşvik yasalarımızın uygulamaları zaman zaman kesintiye uğramış olsa da günümüze kadar gelmiştir. Planlı dönemin başlangıcı olan 1960 yılına kadar ülkemizde bazı teşvik yasaları uygulanmaya çalışılmış ancak sonuçlar istendiği gibi olmamıştır. Bu yıllarda yabancı sermayenin ülkemize gelebilmesi için Petrol Kanunu ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

1960 yılı sonrasında planlı dönemde yatırım teşvikleri, yapılan planlamalarla belirtilmeye çalışılmış ve planlamaların yapılabilmesi için Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Bunların yanı sıra yatırımların teşviki ile ilgili yasal düzenlemeler de yapılmıştır. Yine bu dönemde yatırım indirimi konusu teşvik yasalarına eklenmiştir. Orta ve uzun vadede işletmelerin finansman ihtiyaçlarının karşılanması için Sınayi

Yatırım ve Kredi Bankası ile Devlet Yatırım Bankası kurulmuştur. İkinci plan döneminde yeni yasal düzenlemelerle yatırım indirimlerinin oranları bölgesel ve sektörel bazda değiştirilmiştir. Yine bu dönemde yasal düzenlemelerle ihracatta vergi iadesi, sanayi bölgeleri kurulması için arazi istimlakı uygulamaları getirilmiştir. 1980 yılına kadar ülkemizde yerli üretime destek kapsamında verilen yatırım teşvikleri daha sonra ihracatı arttırmaya yönelik olarak geliştirilmiştir. Bunların yanı sıra zaman zaman yatırımların teşvikinde Fon Kaynaklı Kredi, Faiz Farkı İadesi Uygulaması, Katma Değer Vergisi Desteği, Finansman Fonu Uygulaması, Enerji Desteği gibi araçlar kullanılmıştır.

Teşvik politikaları her ülkede giderek yaygınlaşmaktadır. Bu gelişmelerin altında gelişen ve değişen pazar şartları, düşük maliyetli üretim arayışları, ülkeler açısından stratejik önemi olan ürünlerin üretimine öncelik verilmesi, insanların gelir düzeylerinin artırılması ve bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi gibi nedenler bulunmaktadır.

3.6.2 5084 Sayılı Yasanın Gerekçesi

Son yıllarda uygulanan teşvik politikalarında, vergi oranlarının düşürülmesi ve bazı vergilerden muaf tutulma en önemli uygulamalar olmaktadır. 21.1.1998 tarihli 4325 sayılı kanun yürürlükte kaldığı dönem içerisinde çeşitli olumlu etkiler yapmıştır. Ancak istenilen ve beklenen sonuçlara ulaşamamıştır. Bu durumda geçmiş yıllarda ülkemizin geçirdiği yoğun ekonomik darboğazların da çok büyük etkisi olmuştur. Günümüz koşullarında 4325 sayılı teşvik yasasında ortaya konan ana zorunluluklar devam etmektedir. Ancak yeni düzenlemelere ve yeni kriterlere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla hazırlanan 5084 sayılı yasada öncelikli kriteri illerin Gayri

Safi Yurt İçi Hasıla Miktarları oluşturmaktadır. Burada belirlenen değer 1500 Amerikan Doları ve daha aşağı gelire karşılık gelmektedir. 1500 Amerikan Doları kriteri ülke genelinin ortalaması göz önüne alındığında gerçekten çok düşük kalmaktadır. Burada amaç bu illere yapılacak yatırım miktarlarının arttırılması, illerdeki işsizlik oranlarının düşürülmesi ve ülke genel ortalamasını yukarıya çekmektir. 29.01.2004 tarihinde kabul edilen 5084 sayılı yasa ile teşvik kapsamına otuz altı il dahil edilmiştir (izelge 4). Fakat yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte başlayan eleştiriler ve kapsam dışında kalan illerin yaptığı itirazlar sonucunda 18.05.2005 tarihinde 5350 sayılı yasa yürürlüğe konmuş ve bu sayede on üç il daha teşvik kanunu kapsamına alınmıştır (izelge 5). Bu ek yasada 1500 Amerikan Doları dışında kullanılan yeni kriter ise sosyo ekonomik gelişmişlik endeksidir. Yeni yasayla ilave edilen on üç ilin de sosyo ekonomik gelişmişlik endeksleri eksi değerlerdedir.

Çizelge 4: 5084 Sayılı Yasa İle Teşvik Kapsamına Alınan Otuz Altı İl (T.C. Hazine Müsteşarlığı)

İl	Fert Başına GSYİH (\$)	İl	Fert Başına GSYİH (\$)	İl	Fert Başına GSYİH (\$)
<i>Kırşehir</i>	1.488	<i>Osmaniye</i>	1.157	<i>Adıyaman</i>	918
<i>Sinop</i>	1.459	<i>Düzce</i>	1.142	<i>Kars</i>	886
<i>Giresun</i>	1.443	<i>Çankırı</i>	1.136	<i>Van</i>	859
<i>Amasya</i>	1.439	<i>Siirt</i>	1.111	<i>Iğdır</i>	855
<i>Uşak</i>	1.436	<i>Gümüşhane</i>	1.075	<i>Yozgat</i>	852
<i>Malatya</i>	1.417	<i>Ordu</i>	1.064	<i>Ardahan</i>	842
<i>Sivas</i>	1.399	<i>Erzurum</i>	1.061	<i>Hakkari</i>	836
<i>Tokat</i>	1.370	<i>Bartın</i>	1.061	<i>Bingöl</i>	795
<i>Diyarbakır</i>	1.313	<i>Bayburt</i>	1.017	<i>Bitlis</i>	646
<i>Afyon</i>	1.263	<i>Şanlıurfa</i>	1.008	<i>Şırnak</i>	638
<i>Batman</i>	1.216	<i>Mardin</i>	983	<i>Muş</i>	578
<i>Erzincan</i>	1.158	<i>Aksaray</i>	966	<i>Ağrı</i>	568

Çizelge 5: 5350 Sayılı Yasa İle Teşvik Kapsamına Alınan On Üç İl (Kocaeli Sanayi Odası Yayın No: 2005.Arş.14)

İl	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi	İl	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi	İl	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
<i>Kilis</i>	-0,41175	<i>Çorum</i>	-0,32761	<i>Elazığ</i>	-0,10131
<i>Tunceli</i>	-0,40003	<i>Artvin</i>	-0,26018	<i>Karaman</i>	-0,09852
<i>Kastamonu</i>	-0,37558	<i>Kütahya</i>	-0,20684	<i>Nevşehir</i>	-0,07483
<i>Niğde</i>	-0,35582	<i>Trabzon</i>	-0,18582		
<i>Kahramanmaraş</i>	-0,34968	<i>Rize</i>	-0,17840		

Bu yasalar ile kapsam içerisinde bulunan illere yapılacak yatırımlarda devlet tarafından şu avantajlar sağlanmıştır:

- Yeni istihdam edilen personelin ücretlerinden kesilen gelir vergisi stopajının alınmaması
- Sigorta primi işveren paylarının Hazine Bakanlığı tarafından ödenmesi,
- Bedelsiz arsa tahsisi
- Enerji desteği

3.6.3 Yasayla Varılmak İstenen Sonuçlar ve Bugüne Kadar Oluşan Durum

Vergiler ve vergi teşvikleri, ekonomik ve sosyal politika araçlarının en önemlileri arasındadır. Diğer ülkelere bakıldığında genel olarak eğilimin, teşvik uygulamalarının artık eski önemini kaybetmesi ve oldukça sınırlandırılması yönünde ise de, özellikle bölgesel teşviklerin hala geniş ölçüde yer bulduğu ve küçük işletmelerin desteklendiği görülmektedir.⁹ Özellikle bölgesel teşviklerde bir daralma görülmemektedir. 21.1.1998 tarihli ve 4325 sayılı kanun belirli bölgelerimizde çeşitli vergi teşvikleri uygulanmasına izin vermiştir. Ancak bu yasanın yürürlükte olduğu tarihlerde ülkemizde ve dünyada görülen ekonomik sıkıntılar yasanın yeterli ölçüde yarar sağlamasını engellemiştir. Yinede 4325 sayılı yasa uygulandığı bölgelere önemli katkılarda bulunmuştur. Örneğin; 1996-2001 yılları arasındaki beş yılda yasa kapsamındaki illerde iş yeri sayısında %21’lik bir artış olurken, yasa dışındaki iller toplamında işyeri sayısında düşme olmuştur. Aynı şekilde, sigortalı işçi sayısı yasa kapsamındaki illerde %45 oranında artarken, kapsam dışı illerde artış oranı ancak %12 olmuştur. Bu durum çizelge 6’da görülmektedir.

⁹ Hükümetin Meclise sunduğu gerekçeli yasa metni

Çizelge 6: 1996-2001 Yılları S.S.K İstatistikleri (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye’de İşsizliğin Önlenmesi Ve İstihdamın Arttırılması Raporu)

İLLER	Özel Sektör İşyeri Sayıları (Eylül)			Özel Sektör Sigortalı Sayıları (Eylül)		
	1996	2001	Artış	1996	2001	Artış
	Kanun Öncesi	Kanun Sonrası	Oranı %	Kanun Öncesi	Kanun Sonrası	Oranı %
4235 Sayılı Kanun Kapsamındaki İller	25.112	30.285	21	90.296	130.572	45
Diğer İller	709.457	672.29	-5	3.631.318	4.004.351	12

Bedelsiz arsa ve arazi verilmesinin temel amacı; bu yerlerde kalkınmanın sağlanması ve istihdamın arttırılmasıdır. İstihdamın artmasıyla birlikte kalkınmanın sağlanması ve bölgeler arası eşitsizliklerin azalması bu yasayla birlikte hükümetin öngörüsüdür.

Gelir düzeyi 1500 ABD Doları’nın altında olan illerde ve sosyo ekonomik gelişmişlik endeksi negatif olan illerde ciddi bir yoksulluk görülmektedir. Hükümetin bu kanunu yürürlüğe sokmasındaki temel nedenlerden biri Acil Eylem Planı’dır(AEP). Hükümetin göreve gelmesiyle birlikte AEP yürürlüğe konulmuştur. AEP’ da dikkat edilmesi istenen en önemli sorunlar işsizlik, ulaşım ağı ve konut yetersizliğidir.

Günümüze (2006) geldiğimizde ise teşvik kapsamına alınan illerle alınmayan illerin karşılaştırılmasında 2004 yılı Hazine Müsteşarlığı verilerine göre şu

sonuçlara varılmaktadır. Teşvik kapsamına alınmayan illerdeki yatırımların sayısal artış ortalama oranı % 11.59 ‘ da kalırken teşvik kapsamına alınan illerde bu oran % 102.45’e ulaşmıştır. Ancak bu değerler teşvik kapsamına alınan bütün illerin ortalama değeridir. Tüm illerimizin bu yasadaki bu oranda yararlanabildiğini söylemek zordur. İllere göre Teşvik Belge Sayıları çizelge 7 ve çizelge 8’de görülmektedir.

Çizelge 7: Teşvik Kapsamına Alınan Otuz Altı İldeki Teşvik Belge Sayıları
(Kocaeli Sanayi Odası No: 2005 Arş.14)

İL	2003 Yılı Belge Sayısı	2004 Yılı Belge Sayısı	Artış Oranı (%)
Kırşehir	3	15	400,00
Sinop	6	8	33,33
Giresun	4	9	125,00
Amasya	9	10	11,11
Uşak	14	39	178,57
Malatya	24	48	100,00
Sivas	9	73	711,11
Tokat	14	25	78,57
Diyarbakır	15	26	73,33
Afyon	18	41	127,78
Batman	5	11	120,00
Erzincan	11	15	36,36
Osmaniye	21	31	47,62
Düzce	17	50	194,12
Çankırı	4	25	525,00

Çizelge 7' nin Devamı			
Siirt	2	8	300,00
Gümüşhane	2	9	350,00
Ordu	10	20	100,00
Erzurum	9	24	166,67
Bartın	5	8	60,00
Bayburt	2	1	-50,00
Şanlıurfa	19	21	10,53
Mardin	12	24	100,00
Aksaray	6	15	150,00
Adıyaman	11	13	18,18
Kars	5	4	-20,00
Van	7	12	71,43
Iğdır	6	9	50,00
Yozgat	4	22	450,00
Ardahan	1	4	300,00
Hakkari	3	4	33,33
Bingöl	2	5	150,00
Bitlis	1	6	500,00
Şırnak	15	13	-13,33
Muş	4	5	25,00
Ağrı	3	7	133,33
Toplam	326	660	102,45

Çizelge 8: Teşvik Kapsamına Alınmayan İllerdeki Teşvik Belge Sayıları (Kocaeli Sanayi Odası No: 2005 Arş.14)

İl	2003 Yılı Belge Sayısı	2004 Yılı Belge Sayısı	Artış Oranı (%)
Adana	57	46	-19,30
Ankara	171	206	20,47
Antalya	156	138	-11,54
Aydın	46	52	13,04
Balıkesir	29	39	34,48
Bilecik	20	27	35,00
Bolu	29	23	-20,69
Burdur	18	15	-16,67
Bursa	230	253	10,00
Çanakkale	19	16	-15,79
Denizli	141	116	-17,73
Edirne	5	7	40,00
Eskişehir	44	49	11,36
Gaziantep	204	146	-28,43
Hatay	49	80	63,27
Isparta	15	23	53,33
Mersin	79	59	-25,32
İstanbul	1155	874	-24,33
İzmir	224	226	0,89
Kayseri	60	81	35,00
Kırklareli	24	31	29,17

Çizelge 8'in Devamı			
Kocaeli	80	105	31,25
Konya	79	185	134,18
Manisa	57	84	49,12
Muğla	76	61	-19,74
Sakarya	49	42	-14,29
Samsun	21	22	4,76
Tekirdağ	150	117	-22,00
Zonguldak	20	36	80,00
Kırıkkale	5	10	100,00
Karabük	7	7	0,00
Yalova	7	8	14,29
Diğer İller	34	21	-38,24
Toplam	2855	3186	11,59

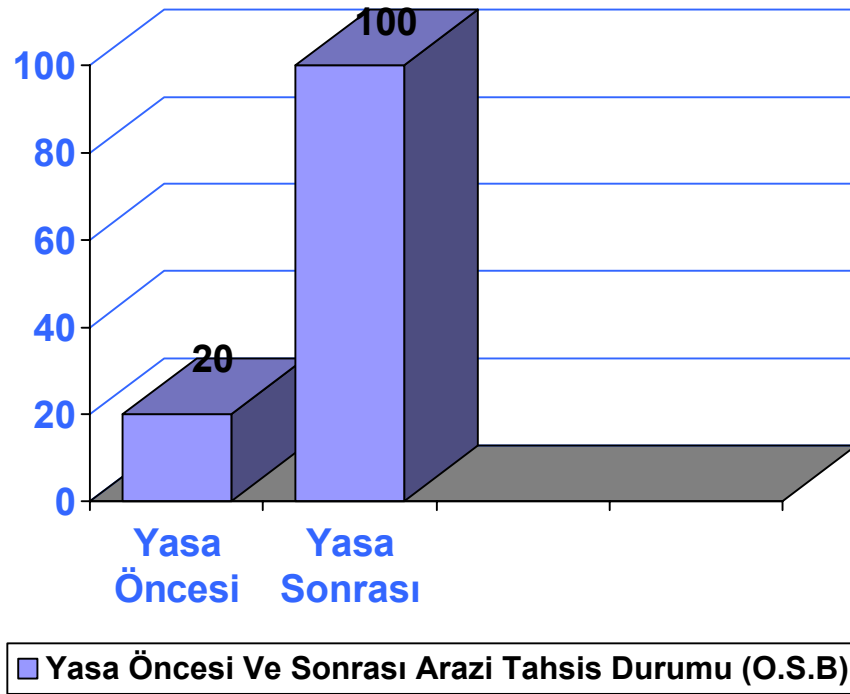
Görüldüğü üzere teşvik kapsamına alınan Düzce, Sivas, Uşak, Yozgat, Afyon ve Malatya gibi illerde yüksek oranlarda teşvik belge sayılarında artış olmuştur. Bunun yanında İstanbul, Gaziantep, Mersin ve Tekirdağ gibi teşvik kapsamına alınmayan illerin teşvik belge sayılarında ise ciddi azalmalar görülmektedir.

3.6.4 Yasanın Düzce'ye Yansımaları

Yasanın Düzce iline yansımalarını değerlendirmede bazı başlıklar oluşturmak ve gelişmeleri bu başlıklar altında değerlendirmek, sonuçların daha sağlıklı bir şekilde yorumlanmasını kolaylaştıracaktır

A) Organize Sanayi Bölgesinde (O.S.B.) Arazi Tahsis Durumu

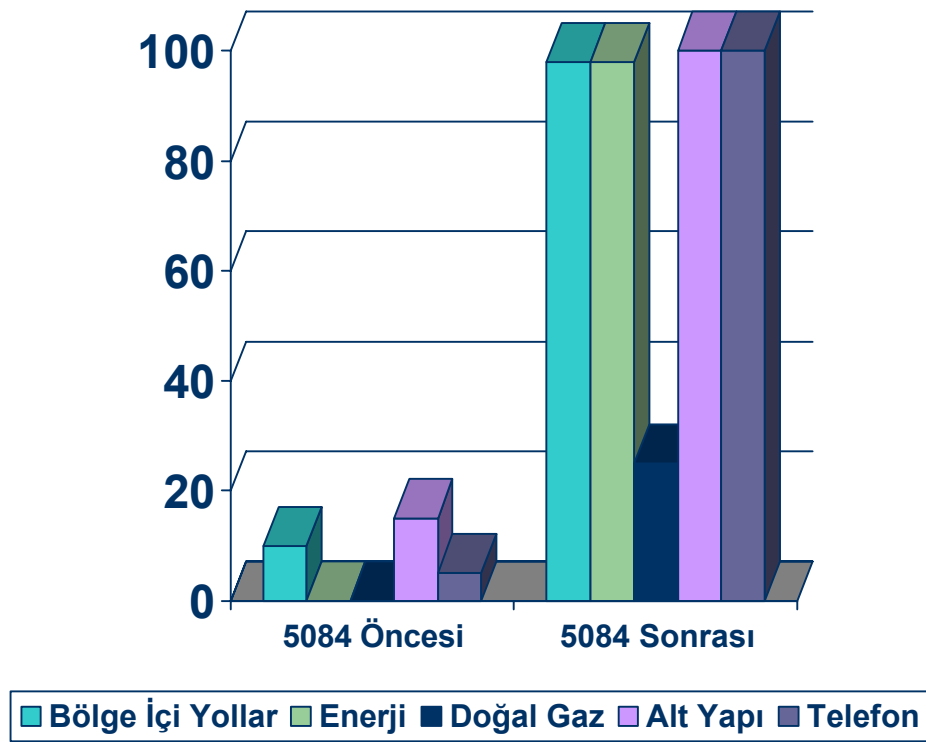
Şekil 1’de görüleceği gibi yasadan önce O.S.B’de arazilerin tahsis oranı % 20 iken yasanın yürürlüğe girmesinden sonra bu oran % 100’e ulaşmıştır. Yatırımcıların yıllardır ilgisini çekmeyen Düzce O.S.B’si yasayla birlikte çok önemli bir yere gelmiştir. 1995 yılında Bolu Valiliğinin talebi doğrultusunda kurulan O.S.B’si yaklaşık on yılda elde ettiği doluluk oranının dört katını sadece bir yılda elde etmiştir.

Şekil 1: O.S.B Arazi Tahsis Durumu (Düzce O.S.B Müdürlüğü)

B) O.S.B'si Altyapı Durumu

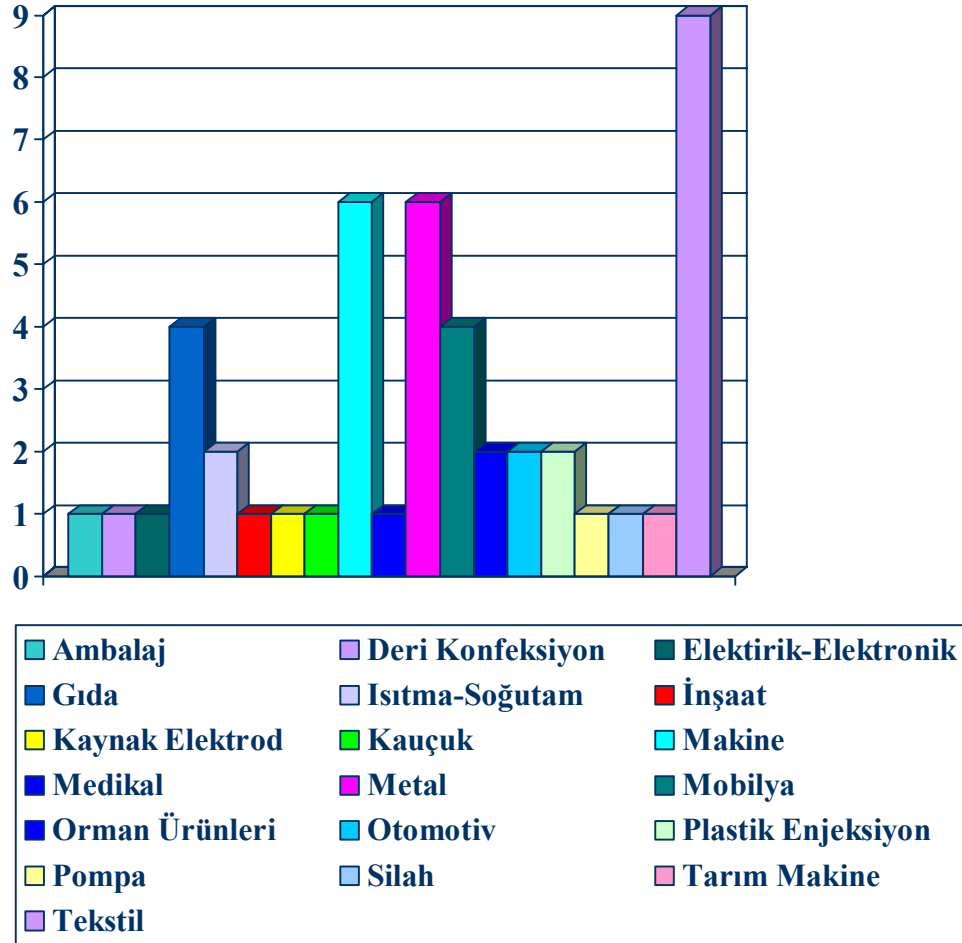
Kurulduğu günden itibaren kaynak ve ödenek sıkıntısı çeken, bu nedenle altyapı yatırımları bitirilemeyen O.S.B'nin ödenekleri yasa ile birlikte arttırılmış ve altyapı yatırımları bitirilme aşamasına gelinmiştir. Bölge içi yollar, enerji altyapısı, telefon ve atık su sistem altyapıları tamamlanmış, bölge içi doğalgaz çalışmalarında da % 20 gibi yol alınmıştır. Bu durum aşağıdaki şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: O.S.B Altyapı Durumu (O.S.B Müdürlüğü)

C) O.S.B’de Arazi Tahsislerinde Sektörel Dağılım

Aşağıdaki şekil 3’de görüleceği gibi teşvik belgesi alan firmaların sektörel dağılımında, ileri teknoloji kullanan sektörlerden daha çok emeğe dayalı üretim yapan, düşük kurulum maliyetleri bulunan sektörlerin çokluğu dikkat çekmektedir. Örneğin O.S.B’si içerisinde en fazla teşvik belgesine sahip olan sektör dokuz teşvik belgesi ile tekstil olmuştur. Tekstil sanayisinin tüm dünyada çok sık aralıklarla büyük ekonomik krizlere girdiği düşünüldüğünde, parsel dağılımlarında kalıcı sanayi sektörlerinin öncelikli tercih ettiğini söylemek zordur.

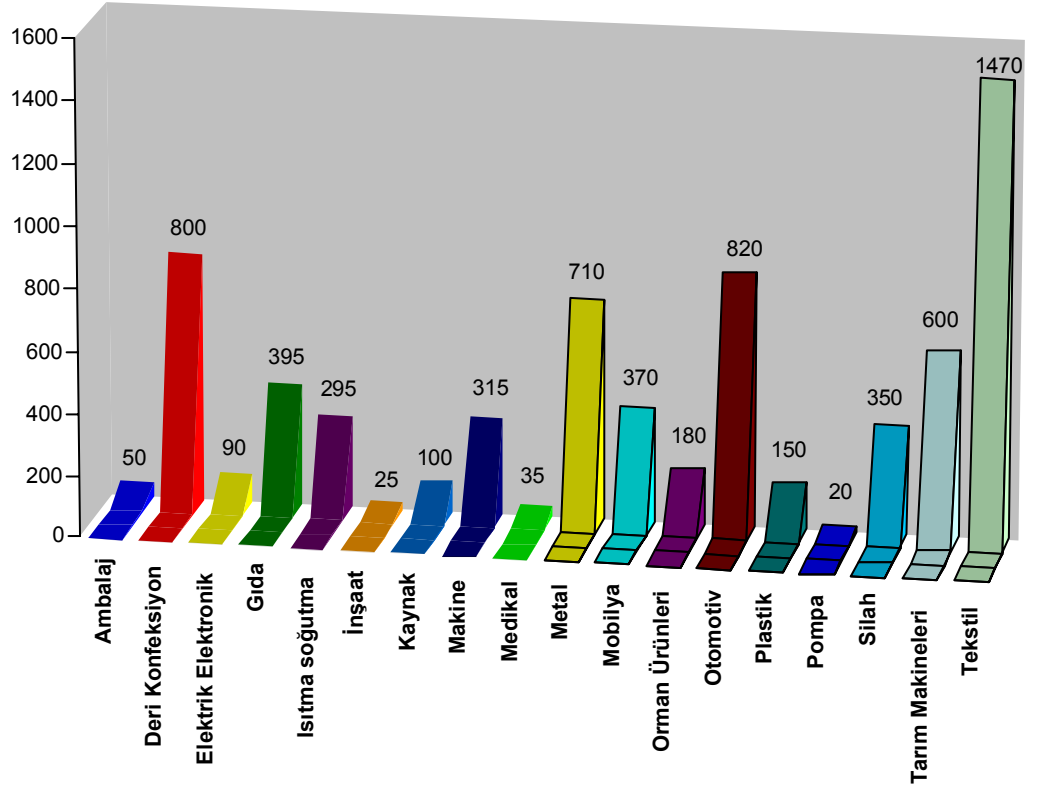
Şekil 3: O.S.B’ de Arazi Tahsisleri (O.S.B Müdürlüğü 5.İl Kurultayı Notları)

D) İşgücü Durumu

Türkiye İş Kurumu Düzce İl Müdürlüğü'nün 2005 yılında yayınladığı 2004 yılı verilerine göre çalışan nüfusun dağılımını çizelge 9'da verilmiştir. Yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte O.S.B'ne gelen firmaların bünyelerinde çalıştırmayı taahhüt ettikleri kişi sayısı da şekil 4'de gösterilmiştir.

Çizelge 9. Çalışan Nüfus Dağılımı (Kamu ve Özel Sektör) (Türkiye İş Kurumu Düzce İl Müdürlüğü İl İstihdam Raporu 2004)

Çalışan İşgücü						
Kamu				Özel Sektör		
657 Sayılı Yasaya Bağlı Olanlar	SSK 'lı Sayısı	Sözleşmeli	Diğer	SSK 'lı Sayısı	Bağ-Kur 'lu Sayısı	Diğer
6.220	1.598	-	-	31.220	31.528	183

Şekil 4: O.S.B’deki Firmaların İstihdam Taahhütleri (O.S.B Müdürlüğü 5. İl Kurultayı Notları)

Şekil 4’de görüldüğü gibi istihdam taahhüttü en yüksek olan sektör tekstildir. Bu sektörü otomotiv ve deri konfeksiyon izlemektedir. Düzce’nin en gelişmiş sanayi kolu olan orman ürünleri sanayisinin istihdam taahhüttünün sadece 180 kişi olması dikkat çekicidir. Gelecek yılların gözde sektörlerinden olan elektronik ve elektrik sektörlerinin ise sadece 90 kişilik istihdam ile O.S.B’ne geliyor olmaları ise gelecek yıllar için düşündürücüdür.

E) Verilen Teşvik Belge Sayıları Ve İstihdama Katkıları

Aşağıdaki çizelge 10’da yasa öncesi (1996-2000) dönemde verilen teşvik belgelerinin sayısı ve istihdama katkıları görülmektedir.

Çizelge 10: Düzce İli İmalat Sektörüne Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı (1996-2000) (Düzce İl Gelişim Planı Sanayi Raporu)

Yıl	Sektör	Belge sayısı (Adet)	İstihdam (Kişi)
1997	Demir Çelik	1	0
1998	Orman Ürünleri	1	8
1999	Orman Ürünleri	1	11
2000	Gıda ve İçki	4	330
	Dokuma ve Giyim	2	45
	Orman Ürünleri	5	182
	Lastik Plastik	4	190
	Demir Çelik	1	90
	Makine İmalat	1	11
	Çimento	3	160
	Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	1	150
	İnşaat	2	60
	Diğerleri	1	45
	2000 Yılı Toplamı	24	1.263
TOPLAM		27	1.282

Çizelge 10’da görüldüğü gibi beş yılda sadece 27 teşvik belgesi düzenlenmiş olup, bunların istihdama toplam katkısı 1.282 kişide kalmıştır.

Çizelge 11: Yararlanılan Teşviklerin Konusuna Göre İşyerlerinin Dağılımı (%)
(Düzce İl Gelişim Planı Sanayi Raporu)

Sektör	Toplam	Yatırım Teşvikleri	Üretim Teşvikleri	İhracat Teşvikleri	Diğer
Gıda	100,0	41,7	33,3	25,0	-
Tekstil	100,0	66,7	16,7	16,7	-
Orman	100,0	50,0	-	35,7	14,3
Kağıt Ür- Basım	-	-	-	-	-
Kimya	100,0	50,0	10,0	40,0	-
Taş Toprak	100,0	20,0	60,0	20,0	-
Metal Ana	100,0	50,0	-	50,0	-
Metal Eşya	100,0	57,1	28,6	14,3	-
Av Tüfeği	100,0	50,0	50,0	-	-
İmalat Sanayi	100,0	48,4	18,8	29,7	3,1

Çizelge 11’de görüldüğü gibi teşvikler değişik başlıklar altında toplanmış ve dağınık olarak kullanıldığı için yeterli etkiyi gösterememiştir. Ancak yasanın uygulamaya geçmesi ile birlikteki geçen beş yıl içerisinde hem alınan teşvik belgesi sayısında hem de istihdama katkı bakımından çok daha iyi noktalara gelinmiştir. Şöyle ki sadece 2004 yılı dokuma sanayisinin istihdam ettiği kişi sayısı geçmiş beş yıllık (1996-2000) toplam istihdam sayısından fazla olmuştur. 2004 yılı dokuma sanayisinin istihdam sayısı 1.378 kişidir. Yeni dönem teşvik belge sayıları ve istihdam rakamları çizelge 12’de verilmiştir.

Çizelge 12:Yararlanılan Teşviklerin Sektörel Bazda Dağılımı Ve İstihdama Katkıları (2001-2005) (T.C. Hazine Müsteşarlığı)

Yıl	Genel Kapsam	Sektör	Belge Sayısı	İstihdam
2001	Madencilik	İşleme	1	50
2001	İmalat	Gıda ve İçki	2	100
2001	İmalat	Dokuma ve Giyim	1	17
2001	İmalat	Orman Ürünleri	3	87
2001	İmalat	Lastik-Plastik	1	15
2001	İmalat	Demir Dışı Metaller	1	15
2001	İmalat	Taşıt Araçları	1	20
2001	İmalat	Çimento	1	-
2001	İmalat	İnşaat	1	-
2001	İmalat	Diğerleri	1	15
2001	Hizmetler	Sağlık	1	9
2001	Hizmetler	Diğerleri	1	300
2002	Madencilik	İstihraç ve İşleme	1	85
2002	İmalat	Gıda ve İçki	1	131
2002	İmalat	Dokuma ve Giyim	5	470
2002	İmalat	Orman Ürünleri	1	75
2002	İmalat	Demir Çelik	1	15
2002	İmalat	Madeni Eşya	1	46
2002	Hizmetler	Ulaştırma	3	53
2003	İmalat	Dokuma ve Giyim	7	128
2003	İmalat	Orman Ürünleri	2	180

Çizelge 12'nin Devamı				
2003	İmalat	Lastik-Plastik	1	50
2003	İmalat	Demir Çelik	1	10
2003	İmalat	Madeni Eşya	1	40
2003	İmalat	Seramik	1	50
2003	Hizmetler	Ulaştırma	4	85
2004	Tarım	Hayvancılık	2	65
2004	Madencilik	İstihraç ve İşleme	1	20
2004	İmalat	Gıda ve İçki	3	140
2004	İmalat	Dokuma ve Giyim	9	1.378
2004	İmalat	Orman Ürünleri	9	315
2004	İmalat	Deri ve Kösele	1	250
2004	İmalat	Lastik-Plastik	5	160
2004	İmalat	Kimya	1	25
2004	İmalat	Demir Çelik	1	6
2004	İmalat	Demir Dışı Metaller	1	6
2004	İmalat	Taşıt Araçları	1	50
2004	İmalat	Madeni Eşya	5	540
2004	İmalat	Makine İmalat	5	350
2004	İmalat	Elektrikli Makineler	1	100
2004	İmalat	Çimento	4	44
2004	İmalat	Diğerleri	1	20
2004	Hizmetler	Sağlık	1	20
2005	Tarım	Hayvancılık	2	372

Çizelge 12'nin Devamı				
2005	İmalat	Gıda ve İçki	4	228
2005	İmalat	Dokuma ve Giyim	15	1.784
2005	İmalat	Orman Ürünleri	5	220
2005	İmalat	Deri ve Kösele	1	700
2005	İmalat	Lastik-Plastik	5	140
2005	İmalat	Kimya	3	74
2005	İmalat	Cam	1	300
2005	İmalat	Demir Çelik	1	100
2005	İmalat	Demir Dışı Metaller	2	62
2005	İmalat	Taşıt Araçları	3	155
2005	İmalat	Madeni Eşya	5	315
2005	İmalat	Makine İmalat	1	10
2005	İmalat	Elektrikli Makineler	1	20
2005	İmalat	Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	2	32
2005	İmalat	İnşaat	2	90
TOPLAM			149	9.857

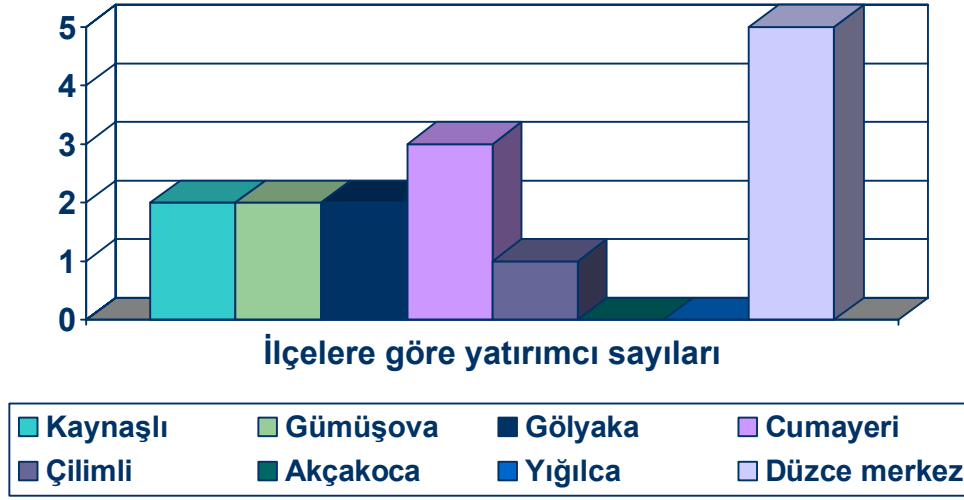
Türkiye İş Kurumu Düzce İl Müdürlüğü 2004 ve 2005 verileri incelendiğinde, aktif kayıtlı iş arayanların sayısının % 24 oranında azaldığını görmekteyiz. Aynı şekilde aktif iş arayan kişilerin işe yerleştirme oranında % 57'lik bir artış görülmektedir. Bu durum aşağıdaki çizelge 13'de görülmektedir.

Çizelge 13. 2004 ve 2005 Yıllarında Kayıtlı İşsizler ve İşe Yerleştirilenler (Düzce İş Kurumu 2005 Yılı İstatistikleri)

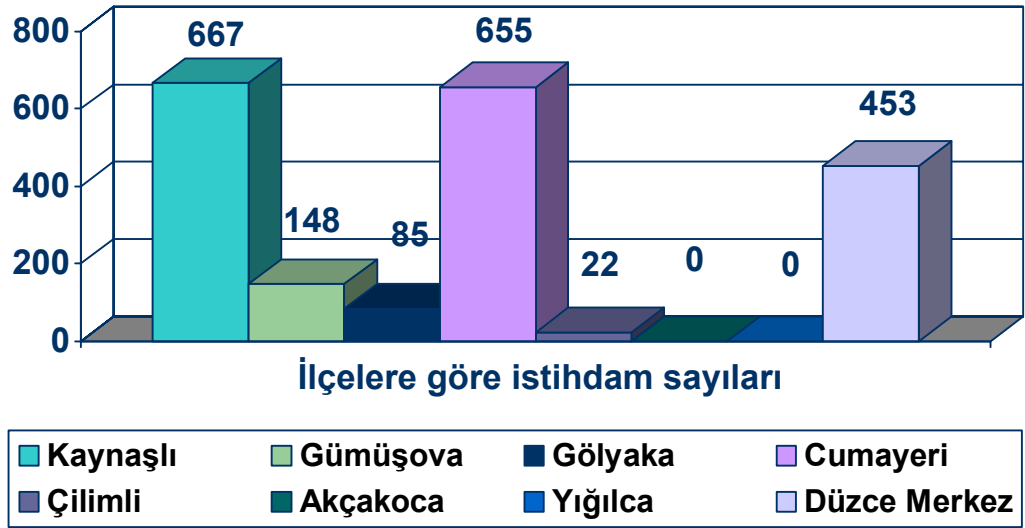
	Aktif Kayıtlı İş Arayanlar			İşe Yerleştirilenler 2004			İşe Yerleştirilenler 2005			
İş Arayan Grubu	2004	2005	(+,-) %	Kamu	Özel	Top.	Kamu	Özel	Top.	(+,-) %
Normal	8578	6474	-24	92	43	135	93	119	212	+57
Özürlü	374	352	-5	6	123	129	2	194	196	+52
E.Hükümlü	151	160	+6		42	42		42	42	0
Genel Toplam	9103	6986	-23	98	208	306	95	355	450	+47

F) O.S.B'si Dışındaki Yatırımlar

5084 sayılı yasa sadece organize sanayi bölgelerini kapsamadığı için Düzce ilinin diğer ilçelerinde de çeşitli yatırımlar görülmektedir. Ancak organize sanayi bölgeleri dışında yapılan yatırımların teşvik oranları daha düşük olduğu ve altyapı zorlukları nedeniyle işletmeler çok fazla organize sanayi bölgesi dışında kalan yerleri tercih etmemektedir. Düzce için organize sanayi bölgesi dışında kalan yatırımların ilçelere göre dağılımı ve bu işletmelerin istihdam taahhütleri şekil 5 ve şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil5: O.S.B'si Dışındaki İlçelerdeki Yatırımların Sayısı (O.S.B. Müdürlüğü 5.İl Kurultayı Notları)

Şekil 6: O.S.B' si Dışında Firmaların İstihdam Taahhütleri (O.S.B Müdürlüğü 5.İl Kurultayı Notları)

Yukarıdaki çizelge ve şekiller incelendiğinde, uygulamada bulunan yasanın Düzce iline önemli katkılarda bulunduğu görülmektedir. Yasa kısa vadede ilin yaşadığı depremlerin kötü etkilerini en aza indirmektedir. Depremlerden bu yana görülen ekonomik darboğazların aşılmasında büyük katkılar sağlamaktadır. Fabrika inşaatları sırasında, hammadde alımlarında, nakliye, hafriyat, konaklama, alış veriş vb. konularda dahi İl ekonomisi olumlu gelişmeler göstermektedir. Yasa ile birlikte çalışmaya başlayan işletmeler ilin gelecek yıllarda yaşaması muhtemel işsizliğin de şimdiden önüne geçmektedir. Bu yatırımlar sadece O.S.B’ de değil ilin diğer ilçelerinde de görülmektedir. Böylece il içerisinde istihdam açısından belirli bir bölge yerine homojen bir dağılımın oluşması da sağlanmış olmaktadır. Orta vadede ise 2. O.S.B’nin çalışır hale gelmesiyle ilin üretim kapasitesi hızla artmaya devam edecektir. Aynı zamanda ilin orta ve büyük ölçekli işletmeleri çalışmalarını hızlandırdıkça, bu üretimler için gerekli yan sanayi kolları da çalışmalarını arttıracaklardır. Böylece sadece yeni yatırımcılar değil, ilin eski üreticileri ve küçük işletmeleri de kapasite doluluğuna ulaşabileceklerdir.

Ekonomide beklenen bu iyi yönlü gelişmelerden farklı olarak yanlış yer seçimlerinden ve doğru üretim kollarının İle gelmemesi yüzünden İl gelecek yıllarda çeşitli çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalacaktır. O.S.B için seçilen Beyköy beldesi D.S.İ’nin Büyük Melen Projesinden yasa uygulamaya girdikten sonra çeşitli baskılarla çıkarılmıştır. İlin sanayi ve konut profili genel olarak verimli tarım ve sulama toprakları üzerinde yerleşim göstermektedir. Bu yapılaşmalar sonucunda gelecek yıllarda ilde başta toprak, hava ve su kirliliği olmak üzere çeşitli çevre sorunları görülme ihtimali yüksektir. İl genelindeki çoğu işletmede arıtma tesisi bulunmamaktadır. Uygulamada olan yasada yada İl yönetiminin aldığı kararlarda

işletmeleri bağlayıcı bir uygulama olmadığı için çevresel etkilenmenin şimdiden bilinmesi oldukça zordur.

Bir başka dikkat edilmesi gereken konu ise İlin ülkemizin iki önemli ve büyük şehirlerinin ortasında bulunmasıdır. İlin sanayi gelişimi ile birlikte dışarıdan göç alabilme potansiyeli çok yüksektir. Bu durumun gelecekte iki büyük riski taşıdığı görülmüştür. Bunlardan birincisi dışarıdan İle çalışmak için gelen insanların, İldeki yerleşik halkın iş potansiyeline ortak olacakları ve daha düşük ücretlere çalışmayı kabul etmeleri durumunda yerli halkın gelir düzeyini düşüreceğidir. İkinci büyük sorun ise kentte yeterli konut olmamasıdır. İle dışarıdan gelecek insanların barınma sorunlarını aşmak için ülkemizde çok sık gözlenen gecekondu tarzı yapılaşmaya gitmesi zaten çarpık bir kentleşme gösteren İl için büyük bir sorun oluşturacaktır. Bu çarpık yapılaşmanın sonucunda sadece görsel açıdan ve plansızlıktan kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmayacaktır. İl birinci derece deprem bölgesindedir ve toprak yapısı özellikle ova bölümünde çok gevşektir. Denetimden uzak ve bilimsel gerçeklerle örtüşmeyen binalar olası bir depremde hiç istenmeyen sonuçlar doğuracaktır.

Uygulamada bulunan yasa ile başlayan ekonomik gelişmelerin, yasa uygulamadan kalktığında da devamlılığını sürdürmesi gerekmektedir. Bu devamlılığın sağlanabilmesi için 2. O.S.B işletmelerinin seçimi büyük önem taşımaktadır. Bu seçimde mümkün olduğu kadar yatırım maliyeti yüksek olan işletmelerin uzun vadeli olarak İle gelmesi sağlanmalıdır. Aynı şekilde seçilecek işletmelerin çalışma konularının da İlin çevresel etkenlerine uyumlu olması gereklidir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Öncelikle bu çalışmayla Düzce ilinin sanayileşme süreci incelenmiş, süreç içerisinde yapılan yanlışlar ve doğrular belirlenmeye çalışılmıştır. Varılan bu sonuçlar uygulamaya alınan yasa ile yorumlanmış ve yasanın ile getireceği yararlar ve zararlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerin yetersizliği ve yasanın uygulamaya geçiş sürecinin beklenenden uzun olması yasanın yararlarını zayıflatmaktadır.

Yasanın uygulamaya alınması ile birlikte İlde bir hareketlenme ve yenilenme görülmüştür. Ancak unutulmamalıdır ki İl 1999 yılında iki büyük deprem geçirmiş ve bu depremler sonucunda üretim neredeyse durmuştur. Yasanın ilk zamanlarında görülen hareketlenme bu durağanlığın bitiş zamanına da denk gelmektedir.

İlin iki büyük metropolün ortasında olması nedeniyle yatırımcılar İlde büyük ilgi göstermiştir. İl 2004 Hazine Müsteşarlığı verilerine göre yasa kapsamına alınan otuz altı il içerisinde en çok teşvik belgesi düzenlenen ikinci il olmuştur. Düzce'nin yasa kapsamına girmesi ile birlikte komşu illerde yatırım oranlarında ciddi düşüşler görülmüştür. Yine Hazine Müsteşarlığı'nın 2004 verilerine göre bu düşüş Bolu'da % 20,69, Sakarya'da ise % 14,29'dur. Aynı yıl içerisinde İlin yatırım artış oranı % 194,12 gibi çok yüksek bir değere ulaşmıştır.

Ancak bu olumlu gelişmeler sadece Düzce için geçerli değildir. Yasa kapsamına alınan diğer bölgelerdeki illerde de kapsama alınmayan illere oranla yatırımlarda ciddi artışlar görülmüştür. Burada önemli olan gelen işletmelerin İlde uzun vadede kalıcılığının sağlanabilmesidir. Yasa uygulamadan kalktıktan sonra işletmelerin teşvik alan başka illere geçişi engellenmelidir. Bu engelleme yasal zorunluluklarla

yapılamaz. Geçişin engellenmesi ancak işletmelere sağlanan faydanın yükseltilebilmesi ile mümkün olabilir. Bu görev yerel yönetimlere ve işletmelerin beraber iş ortaklığı sağladıkları yan sanayi üreticilerine düşmektedir. İşletmeler kar etmek için kurulmaktadır. Günümüz koşullarında dünyada kullanılan teknolojiler çok benzerdir. İşletmelerin diğer işletmelere göre öne çıkmasının tek nedeni zamandır. Daha hızlı hareket edebilen ve sonuca daha hızlı ulaşabilen işletmeler rekabet şartlarında başarılı olabilmektedir. Düzce’ de çalışmaya başlayan firmaların yaşayacağı bürokratik sorunların yerel yönetimler tarafından, malzeme temini ve diğer istekleri ise yan sanayi kuruluşları tarafından ivedilikle çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

İlerleyen yıllarda İlde görülmesi gereken bir başka gelişmeye ise İl Gelişim Planının ’ da yer verilmiştir. Bu planda İlin lojistik destek merkezi olarak gelişmesi ve çevreye zarar vermeden büyük işletmelerin ve yatırımların Düzce’ye gelmesi önerilmiştir. Her geçen gün büyüyen lojistik sektörü ülkemizde de gelecek yıllar için ümit vermektedir. İlin iki büyük şehrimizin ortasında ve önemli taşımacılık yollarının üzerinde olması bu olasılığı güçlendirmektedir.